

УДК 379.85

Олександра В. Ольшанська, Дарина В. Григорчук
Київський національний університет технологій та дизайну
**РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ
В УМОВАХ УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ**

У статті розглянуто сучасний стан світового ринку туристичних послуг та його місця у формуванні світового валового продукту. Проаналізовано основні міжнародні тенденції розвитку туризму та визначено його ключові аспекти. Представлено напрями розвитку туристичної сфери в Україні на основі міжнародного досвіду та доведено необхідність її державної підтримки.

Ключові слова: міжнародний туризм; всесвітня туристична організація; туристичні надходження; стратегія розвитку туризму.

Александра В. Ольшанская, Дарина В. Григорчук
Киевский национальный университет технологий и дизайна
**РАЗВИТИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ТУРИЗМА
В УСЛОВИЯХ УКРАИНСКИХ РЕАЛИЙ**

В статье рассмотрено современное состояние мирового рынка туристических услуг и его место в формировании мирового валового продукта. Проанализированы основные международные тенденции развития туризма и определены его ключевые аспекты. Представлены основные направления развития туристической сферы в Украине на основе международного опыта и доказана необходимость ее государственной поддержки.

Ключевые слова: международный туризм; всемирная туристическая организация; туристические поступления; стратегия развития туризма.

Olexandra V. Olshanska, Darina V. Hryhorchuk
Kyiv National University of Technologies and Design
**DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL TOURISM
IN CONDITIONS OF UKRAINIAN REALITIES**

The article deals with the issues of the world market of tourist services and its place in the world gross product. The general analysis of the main international trends of this sector and the most important aspects are presented. The authors present the concept of tourism development for Ukraine, based on international experience and the necessity of orientation of the government.

Keywords: international tourist industry; world tourism organization; tourist arrivals; tourism development strategy.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. У сучасних умовах глобалізації та інтернаціоналізації туристична галузь посідає важливе місце у світовому економічному просторі, оскільки є не тільки прибутковою сферою діяльності, а й засобом міжкультурної комунікації людей з різних країн та регіонів світу, формування в них світогляду та розуміння перспектив розвитку людства. Це особливо підкреслює актуальність дослідження світового ринку в умовах українських реалій та з точки зору необхідності підготовки висококваліфікованих фахівців з туристичного бізнесу у закладах вищої освіти. Аналізуючи основні тенденції функціонування туристичної галузі у найбільш розвинених країн світу можна сформулювати необхідні висновки для визначення перспектив розвитку туризму в Україні. Прогнози світової туристичної організації повинні стати ключовим вектором для подальшого розвитку туристичної галузі в нашій країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у вивчення світового ринку туристичних послуг зробили багато науковців та дослідників. У галузі міжнародних відносин проблемами розвитку міжнародного туризму займалися такі вчені, як А.Ю. Александрова, М.Б. Біржаков, Г.М. Долматов, О.О. Любіцева, М.П. Мальська, М.З. Мальський, М.М. Мацяк, Д.В. Ніколаєнко, Е.А. Окладникова, А.А. Самойленко, Дж.К. Тейлор, А.Д. Чудновский, І.М. Школа та ін. Проте багато питань, що стосуються дослідження та аналізу світового ринку туристичних послуг, у тому числі на основі використання прогнозів Всесвітньої туристичної організації, залишаються недостатньо вивченими.

Мета дослідження є вивчення основних тенденцій світового ринку туристичних послуг та визначення перспективних шляхів розвитку туристичної індустрії в Україні.

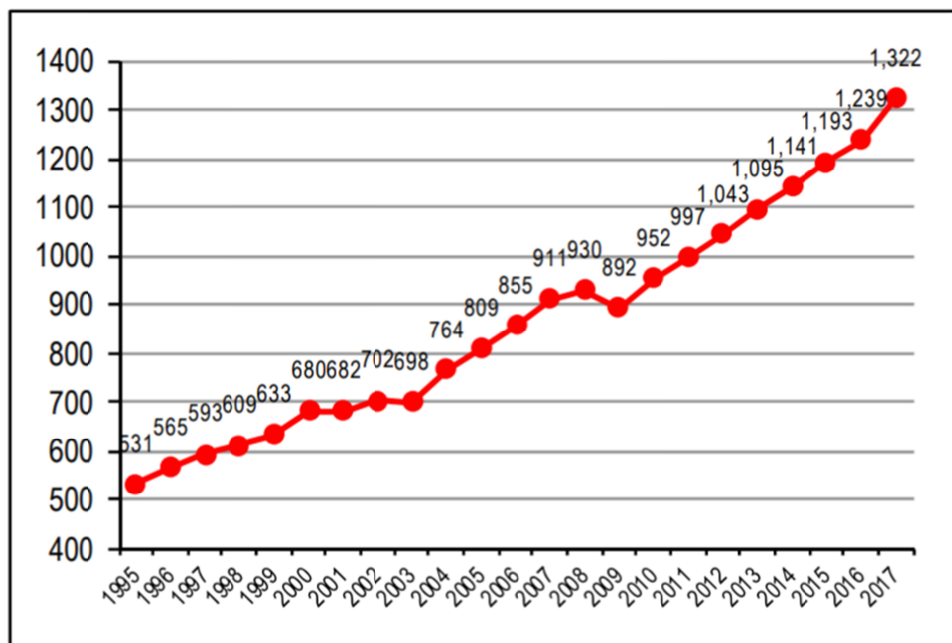
Виклад основного матеріалу. «Туризм є однією з найважливіших рушійних сил економіки і одне з головних джерел зайнятості. Він сприяє поліпшенню умов життя мільйонів людей по всьому світу», – заявив Генеральний секретар Всесвітньої туристичної організації при ООН Таліб Ріфаї в Лондоні на відкритті виставки World Travel Market.

Міжнародна туристична індустрія країни може бути визначена як сума внутрішньої діяльності, яка безпосередньо підтримує споживання товарів та послуг іноземних туристів у країні.

Відповідно до визначення Всесвітньої туристичної організації Організації Об'єднаних Націй, міжнародний туризм включає діяльність осіб, які подорожують та залишаються в місцях, що знаходяться за межами постійних місць проживання на період, що не перевищує 12 місяців, для дозвілля, бізнесу та інших цілей. На основі цього широкого визначення індустрія туризму включає в себе всі соціально-економічні види діяльності, які безпосередньо та/або опосередковано беруть участь у

наданні товарів та послуг туристам. Стандартна міжнародна класифікація туристичної діяльності (СИСТА) визначає 185 заходів, пов'язаних з постачанням, які мають значні зв'язки з сектором туризму. До них відносяться послуги різних секторів, таких як транспорт та зв'язок, готелі та житло, продукти харчування та напої, культурні та розважальні послуги, банківська та фінансова діяльність, реклама. Отже туризм є однією з найбільших у світі галузей та категорій міжнародної торгівлі, що визначається вражаючою мережею соціально-економічної діяльності та інфраструктурою, необхідною для її підтримки [7].

Протягом декількох останніх десятиліть міжнародна туристична діяльність демонструє суттєве та стійке зростання як доходів, так і кількості туристів. Міжнародні туристичні надходження сьогодні зросли до 7% від світового валового продукту, що в грошовому еквіваленті складає більше 1,3 млрд дол. США, і в подальшому прогнозується лише зростання цього сегменту послуг (рис.1). Зростаюча кількість нових туристичних напрямків по всьому світу позитивно впливає на інвестування та розвиток регіонів.

Джерело: UNWTO [9].

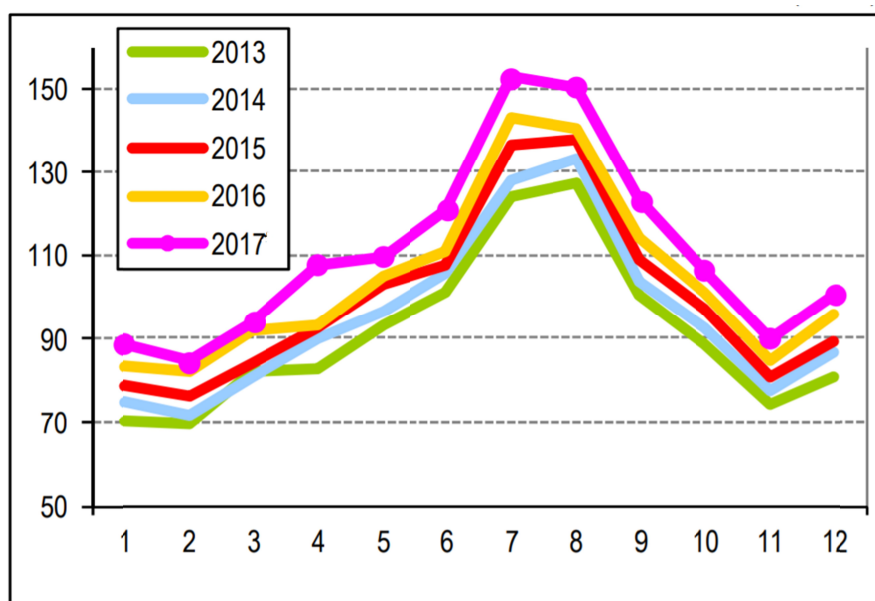
Рис. 1. Міжнародні туристичні надходження (млн дол. США)

Протягом останніх шестидесяти років туризм зазнав постійної експансії та диверсифікації та став одним із найбільш привабливих та найбільш зростаючих секторів економіки у світі. Незважаючи на те, що основна частина міжнародної туристичної діяльності досі зосереджена в розвинутих країнах та регіонах Європи, Північної та Південної Америки, значне поширення нових туристичних ринків також спостерігається і в країнах, що розвиваються. За даними Всесвітньої туристичної організації

два традиційно найбільш привабливих для туристів регіони – Європа та Америка, у 1950 році привертали разом 96% світових туристів. Однак до 2009 року ця цифра знизилася до 68% на користь країн, що розвиваються та знаходяться у різних регіонах Азії та Тихого океану, на Близькому Сході та в Африці. Міжнародний туризм став одним з основних видів економічної діяльності та важливим джерелом надходжень в іноземній валюті та зайнятості в багатьох країнах цих регіонів. Саме тому розвитку туризму приділяється велика увага в національних стратегіях економічного зростання багатьох країн. Питання удосконалення та подальшого стимулювання туристичної галузі включені до порядку денного багатьох міжнародних конференцій з проблем сталого розвитку.

Туризм завжди був і залишається основною категорією міжнародної торгівлі послугами. Окрім надходжень, отриманих у пунктах призначення, міжнародний туризм також сприяє розвитку і вдосконаленню інфраструктури різних країн світу. Загальна кількість наданих послуг міжнародного пасажирського транспорту нерезидентам у 2017 році за даними Всесвітньої туристичної організації становить 4 млрд дол. США у грошовому еквіваленті. У цілому, міжнародний туризм сприяє зростанню обсягів світового експорту.

Розглядаючи помісячно прибуття міжнародних туристів протягом останніх років можна побачити найбільшу активність саме у літній період. Найвищий пік – це липень, серпень, а також новорічні свята (рис. 2). Варто відзначити, що саме така динаміка туристичних подорожей вже як стійка тенденція спостерігається саме на світовому рівні.

Джерело: UNWTO [9].

Рис. 2. Міжнародні туристичні прибуття, динаміка по місяцям
(млн дол. США)

Необхідно відмітити, що останнє десятиліття в цілому характеризується справжнім світовим туристичним бумом. Незважаючи на нестійку політичну світову ситуацію, посилення міжнародних конфліктів, туристи лише тимчасово змінюють свої вподобання та напрямки, але не відмовляються від подорожей.

З січня по серпень 2018 року в туристичних напрямках у всьому світі було зареєстровано 901 млн міжнародних туристських прибуттів, що на 56 млн більше, ніж за той же період 2017 року. Йдеться про значне зростання обсягу туристичної галузі, яке складає 7%. Це набагато перевищує зростання, що спостерігалось в попередні роки. З огляду на оптимістичні прогнози на місяці, що залишилися, можна припустити, що 2018 рік стане для міжнародного туризму восьмим поспіль роком безперервного активного зростання [11].

Якщо говорити про показники зростання по регіонах, то за даними Всесвітньої туристичної організації, найбільш значне зростання спостерігалось в Африці (+ 9%) і Європі (+ 8%). В Азії і Тихоокеанському регіоні (+ 6%), на Близькому Сході (+ 5%), і в Американському регіоні (+ 3%) [12].

Ці значні результати були підтверджені експертами з усього світу, які брали участь в опитуванні в рамках підготовки Індексу довіри ЮНВТО. Вони надали розвиткові туристичної галузі в період з травня по серпень 2018 року вельми високу оцінку. На думку опитаних експертів, прогноз на останні чотири місяці 2018 р залишається позитивним.

Якщо говорити про цілі туристичних подорожей, то за даними Всесвітньої туристичної організації у 2017 році вони були такими:

- 53% становили подорожі спрямовані на відпочинок, оздоровлення та святкові поїздки;
- 27% – подорожі, пов'язані з релігійними та медичними аспектами, а також відвідування рідних і близьких;
- 13% – ділові та професійні подорожі;
- 7% – інші причини подорожей.

За рівнем використанням транспортних засобів під час подорожей місяця розподілились таким чином:

- 55% припадало на найбільш популярними у масовому використанні авіаперевезення;
- 39% – автотранспортні перевезення;
- 4% – водне транспортування (разом із круїзним туризмом);
- 2% – залізничні перевезення.

У подальшому прогнозується лише збільшення надходжень від міжнародного туризму. Зокрема Всесвітня туристична організація робить акцент на країнах, що розвиваються, як для пошуку нових шляхів їх розвитку, так із точки зору зацікавленості в них у міжнародних туристів.

Найбільше зростання туристичних потоків за регіонами очікується в Азії і в Тихоокеанському регіоні, де прогнозується збільшення прильоту до 331 мільйону осіб з перспективою досягнення 535 мільйонів до 2030 року (+ 4,9% на рік). Прогнозується, що Близький Схід та Африка більш ніж подвоять кількість заїзду туристів за цей період – з 61 до 149 млн осіб [11].

За прогнозами у 2030 році частка країн, що розвиваються, у загальних надходженнях до світового ринку туристичних послуг складатиме 57% (у порівнянні з 35%, які є на сьогодні). Саме тому орієнтація України на ефективне входження до світового ринку туристичних послуг є надзвичайно важливою.

Важливим також є питання інвестицій в туризм. Хоча інвестиції в послуги – це добре розвинена економічна діяльність у розвинутих країнах, вона все ще відстає у своєму розвитку в багатьох країнах, що розвиваються. Інвестиції у сервісно-орієнтовані проекти, особливо в галузі туризму, часто розглядаються в більшості країн, що розвиваються, як завдання високого ризику. Відповідно, хоч вони можуть мати потенціал природного туризму, для деяких бідних та найменш розвинених країн все ще дуже важко отримати доступ до розумного фінансування своїх туристичних проектів навіть тоді, коли їм вдається вирішити проблеми ідентифікації та планування проектів.

З іншого боку, питання розробки послідовних стратегій в галузі туризму є однією з проблем, з якими стикаються багато країн, які все ще відчують труднощі в досягненні інтегрованої політики у сфері туризму, зважаючи на постійні конфлікти інтересів між державними департаментами та туристичними приватними агентствами. Це питання, як правило, у багатьох випадках пов'язане з відсутністю ефективного управління, регулювання та наявності інституціональних основ діяльності туризму.

Практично всі національні ринки повідомили про збільшення витрат на туризм у 2017 році, що свідчить про продовження значного попиту на міжнародний туризм у всіх регіонах світу. Як країни, що розвиваються, так і розвинуті країни стимулювали зростання, очолюване Сполученими Штатами Америки, де туристи витратили більше 12 млрд дол. США на поїздки за кордон. Китайські туристи витратили ще 8 млрд дол. США, бразильські – 5 млрд дол. США. Високі витрати на туризм відображають посилення взаємозв'язку між візовим режимом та глобальним економічним підйомом.

Значним викликом для світового туризму є відсутність диверсифікації туристичної діяльності. Сучасна міжнародна туристична діяльність продемонструвала зростаючу тенденцію до диверсифікації та змін. Це викликає складнощі для багатьох країн, у тому числі з відносно розвинутою туристичною галуззю, щоб уникнути швидких та складних

потреб міжнародних туристів. В умовах висококонкурентного міжнародного туристичного ринку і з огляду на появу нових туристичних напрямків, поліпшення умов, які сприяють розвитку сучасного туризму, не є легким процесом. Нарешті, але не в останню чергу, це проблема недостатньої безпеки туризму в деяких країнах. У цьому контексті варто зазначити, що безпека туристів є основним чинником будь-якої успішної індустрії туризму і тому повинна стати однією з основних цілей планування та управління туризмом. Проблеми з безпекою туризму негативно впливають на репутацію приймаючих країн. У зв'язку з цим негативні сприйняття та політична нестабільність згубно впливають на перспективи розвитку туризму в багатьох країнах світу.

Проте, незважаючи на всі ці проблеми та на скромну частку країн, що розвиваються на світовому туристичному ринку, у цих країнах все ще існує широкий спектр можливостей для розвитку сталого міжнародного туристичного бізнесу. В цілому, це вимагає прийняття чітко визначених довгострокових стратегій, а також узгоджених планів та програм на національному рівні для короткострокових перспектив, які супроводжувались би процесом створення сприятливого середовища співпраці на регіональному рівні. У цьому контексті, актуальними будуть рекомендації, які можуть бути запропоновані як на національному рівні, так і на рівні міжнародної співпраці.

На національному рівні сприяння сталому розвитку туризму повинно бути невід'ємною частиною національних планів та стратегій розвитку, у тому числі і в освітній сфері, оскільки без висококваліфікованих фахівців з туристичного бізнесу, спроможних активізувати туристичний ринок та сприяти створенню позитивного іміджу нашої країни, ефективний розвиток туристичної галузі неможливий. Цілі та програми дій з розвитку туризму повинні зосереджуватися на стимулюванні економічних, соціальних, культурних та екологічних чинників його розвитку. Стратегії сталого розвитку туризму слід конкретно окреслити та сформулювати за умов консультації з приватним сектором та іншими відповідними зацікавленими сторонами у галузі туризму. Проекти та стратегії розвитку туризму повинні враховувати та включати питання екологічної стійкості та подолання бідності. Уряди та приватний сектор повинні приділяти велике значення цим питанням.

На сьогодні в Україні склалась доволі непроста ситуація з точки зору розвитку міжнародного туризму та нашого місця на міжнародній арені. Складна політична ситуація, воєнні дії на сході країни, анексія АР Крим та економічна нестабільність – все це негативно впливає на стан туристичної індустрії в Україні. За даними Державної прикордонної служби найбільший пік відвідування України іноземними туристами припав на

2013 рік, уже в наступному році кількість іноземних туристів зменшилась у 2 рази [7].

Протягом 2014–2017 років спостерігається незначна позитивна динаміка, але і сьогодні ця цифра не досягла рівня 2013 року. Лідерами з відвідування є туристи із сусідніх країн: Білорусі, Молдови, Польщі, Угорщини тощо. За метою – це є поїздки приватного характеру, а не туризм. Тому на сьогодні необхідно зробити акцент на якісному представленні України саме на міжнародній туристичній арені. Правильна маркетингова компанія, клієнтоорієнтованість на нові країни та завоювання абсолютно нових туристичних ринків може надзвичайно позитивно вплинути на стан економіки країни в цілому. І з огляду на таку позитивну світову динаміку та прогнози, необхідно якісно використати сучасну ситуацію та можливості [5].

Висновки. Підсумовуючи, слід зазначити, що світовий ринок туристичних послуг переживає підйом по всіх напрямках, і поява нових туристичних шляхів лише позитивно сприймається іноземними туристами. Найбільш активними залишаються туристи з Північної Америки, Європи, Східної Азії та інших найбільш платоспроможних країн.

Підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі на світовому туристичному ринку є пріоритетом для багатьох країн. Для України це має стати також позитивним прикладом. Поступове вдосконалення інфраструктури, заохочення внутрішніх та зовнішніх інвестицій в індустрію туризму, підготовка висококваліфікованих фахівців-туризмознавців, участь у міжнародних виставках та популяризація туристичного диверсифікованого продукту на різних рівнях в подальшому надасть можливість для існування в Україні високорентабельної туристичної сфери та допоможе зайняти нашої державі достойне місце на міжнародному ринку туристичних послуг.

Література

1. Економіка України в глобальному і внутрішньому вимірі: монографія / В. Г. Федоренко, І. М. Грищенко, О. Ф. Новікова та ін.; за ред. В. Г. Федоренка, І. М. Грищенка, Т. Є. Воронкової. – К.: ТОВ «ДКС центр», 2017. – 344 с.
2. В'їзд іноземних громадян в Україну за країнами, з яких вони прибули, у 2017 році [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Дорогунцов С. І. Екологія: навч.-метод. посіб. / С. І. Дорогунцов. – К.: КНЕУ, 1999. – 152 с.
4. Заячківська Г. А. Закономірності функціонування ринку міжнародних туристичних послуг / Г. А. Заячківська // Інноваційна економіка. – 2012. – № 32.6. – С. 182–187.
5. Кожухівська Р. Б. Туризм в Україні: стан, фактори та перспектива розвитку / Р. Б. Кожухівська // Інноваційна економіка. – 2012. – № 29.3. – С. 43–49.

6. Ольшанська О. В. Регіон як просторова соціально-економічна система / О. В. Ольшанська // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 117. – Режим доступу: <http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/3731/1>.
7. Туристичні потоки [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.htm.
8. INTERNATIONAL TOURISM IN THE OIC COUNTRIES: PROSPECTS AND CHALLENGES 2010 [Електронний ресурс] / SESRIC. – 2011. – Режим доступу: <http://www.sesric.org/files/article/419.pdf>.
9. UNWTO Tourism high lights [Електронний ресурс] // UNWTO. – 2018. – Режим доступу: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419876>.
10. UNWTO Tourism high lights [Електронний ресурс] // UNWTO. – 2017. – Режим доступу: http://turizam.ide3it.com/Ak.god.%202017-18/MT_2017-2018/UNWTO%20Tourism%20Highlights%202016.pdf.
11. UNWTO World Tourism Barometr [Електронний ресурс] // UNWTO. – 2017. – Режим доступу: <https://www.ttr.tirol/sites/default/files/2018-02/UNWTO%20Barometer%20Vol.%2016%20%28Januar%202018%29.pdf>.
12. UNWTO World Tourism Barometr [Електронний ресурс] // UNWTO. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ontit.it/opencms/export/sites/default/ont/it/documenti/files/ONT_2018-05-04_03047.pdf.